

Η επιστροφή του Κέινς

Στο διάβολο οι ιδεολογίες και η ανορθολογική φιλανθρωπία της ιερής αγοράς. Η Αμερική ξαναβρίσκει την αρετή που την έκανε Αμερική: τον πραγματισμό! «Μέτρα χωρίς προηγούμενο για να αντιμετωπίσει μια πρόκληση χωρίς προηγούμενο» ανήγγειλε ο Μπους, ο πρώην νεοσυντηρητικός (neocon) που μεταμορφώθηκε σε νεοκείνσιανό (neokeyn), για να εξηγήσει ότι χρόνια αντικρατικών αναθεμάτων πετάχτηκαν στον άνεμο της κρίσης προς όφελος του δημόσιου παρεμβατισμού κείνσιανής έμπνευσης. Για να σωθεί, αν ακόμα είναι επιβίβαστο, ό,τι είναι δυνατό να σωθεί.

◆ Θα είναι ακριβώς το βδεληυρό «δημόσιο χέρι», με δημόσια λεφτά, αυτό που θα παρέμβει για να σταθεροποιήσει τις υστερικές αγορές, ρίχνοντας βροχή δοσολιγών τυπωμένων από το νομισματοκοπείο πάνω σε καλούς και κακούς, σε όσους το αξίζουν και σε όσους δεν τον αξίζουν. Ο Τζορτζ Μπους έγινε Φράνκλιν Ντελάνο Ρούζβελτ, έτοιμος να πλημμυρίσει την Γουόλ Στριτ με τουλάχιστον ένα τρισεκατομμύριο δολάρια, προκειμένου να αποφευχθεί το ενδεχόμενο η μεγάλη ξηρασία του πιστωτικού συστήματος να σκοτώσει δικαίους και αδικούς στην έρημο της πίστης.

Είναι ένα γιγάντιο εγχείρημα βασισμένο στην ήδη αναπόφευκτη αρχή της «ιδιωτικοποίησης των κερδών» και της «κρατικοποίησης των ζημιών». Ένα εγχείρημα που έχει στις πλάτες του τον εκβιασμό μιας ιστορικής αποτυχίας.

◆ Σε αυτές τις συγκλονιστικές ώρες δεν τελειώνει ο αμερικανικός καπιταλισμός. Τελειώνει ένας τρόπος να αντιλαμβανόμαστε τον καπιταλισμό, που είχε κυριαρχήσει στον αμερικανικό εθνικό λόγο από τη δεκαετία του 1980, από την εποχή του Ρέιγκαν. Ο Μπους, ο οποίος επί μήνες επαναλάμβανε το όλο και πιο γελοίο παραμύθι της «οικονομίας που τα θεμέλιά της είναι γερά», έκανε στροφή 180 μοιρών: μια στροφή που θα ήταν αναγκαία το 2007 και που η ιδεολογική του τύφλωση και η ολέθρια προοκλήθησή του στην όλο και πιο ανέφικτη και τρομερά δαπανηρή «νίκη στο Ιράκ» (700 δις. δολάρια μέχρι τώρα) τον είχαν εμποδίσει να κάνει.

◆ Αυτή η απόσυρση της κεντρικής πολιτικής εξουσίας, την οποία κανένας τεχνοκράτης, όσο καλός και αν είναι εκπαιδευμένος -όπως είναι τα παιδιά της Goldman Sachs που σήμερα κυβερνούν στο πλάι του προέδρου- δεν μπορεί να αναπληρώσει σε μια δημοκρατία, ήταν αιτία αυτής της κρίσης.

◆ Αυτό που ανακοίνωσε ο Μπους, έχοντας στο πλάι του τους επικεφαλής της αμερικανικής οικονομικής διακυβέρνησης για να του δίνουν κάτι από το κύρος τους, είναι καθαρός κείνσιανισμός.

Είναι κλασική χρηματοδότηση δαπανών με δημόσιο δανεισμό, χωρίς να ενδιαφέρεται για τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό που θα βυθιστεί στο κόκκινο, με το έλλειμμα να μεγαλώνει κατά 7% του ΑΕΠ. Αλλά το χαστούκι της πραγμα-

ματικότητας, που έρχεται πάντα να ξυπνήσει τους αμερικανούς προέδρους και να τους βγάλει από την ύπωση των ιδεολογιών τους, ξύπνησε και έναν Μπους, ο οποίος αν πριν από τέσσερα χρόνια είχε προαναγγείλει στην προεκλογική του εκστρατεία την πρόθεση να δώσει ένα τρισεκατομμύριο δολάρια, για να σώσει τις αγορές, όχι μόνον θα είχε πτηθεί αλλά θα τον είχαν κάψει ζωντανό. Εδώ όμως βρισκόμαστε μπροστά σε «προκλήσεις χωρίς προηγούμενο», παραδέχθηκε καθυστερημένα.

◆ Και οι κίνδυνοι χωρίς προηγούμενο απαιτούν «δράσεις χωρίς προηγούμενο», ένας ευφημισμός για να πει: αηλάζουμε πορεία. Το να αφήσει το καράβι της Γουόλ Στριτ να βυθιστεί στην άβυσσο συμπαρασύροντας τα χρηματιστήρια του κόσμου (που

παραμένουν όλη, από τη Σαγκάη ως τη Μόσχα, εξαρτημένα από τη Γουόλ Στριτ) θα είχε καταστρέψει την αμερικανική οικονομία και θα είχε εξασφαλίσει τη νίκη στον Μπάρακ Ομπάμα, τα ποσοστά του οποίου ανεβαίνουν στις δημοσκοπήσεις όταν πέφτουν οι αξίες των μετοχών στα χρηματιστήρια του κόσμου.

◆ Οι κερδοσκόποι των χρηματιστηρίων ήταν βέβαιοι ότι αυτή η κυβέρνηση δεν θα μπορούσε ποτέ να απαρνηθεί το νεοφιλελεύθερο φονταμενταλισμό της και την κουλτούρα που θέλει τα πράγματα να διορθώνονται από μόνα τους.

Ο ιδεολόγος του Τέξας πείστηκε να κάνει αυτό που είναι αναγκαίο και όχι αυτό που θεωρεί ιδεολογικά ορθό.

Ο Μπους που έμοιαζε με τον τραγικό Χέμπερτ Χούμπερ, ο οποίος ήταν αισιόδοξος το 1929 («Η ευημερία έρχεται σύντομα») έγινε ο Ρούζβελτ του 1932, ο οποίος επινόησε εκείνα τα εργαλεία προστασίας που από τότε, όπως ορθά είχε πει, «δεν έχουν ποτέ προκαλέσει ούτε την απώλεια ενός σεντ από όσους έχουν τραπεζικούς λογαριασμούς», αλλά όχι βέβαια χάρη στη δεξιά. Θα επεκτείνει την κρατική προστασία στις αποταμιεύσεις και στις τραπεζικές καταθέσεις αλλά ακόμα και στα κεφάλαια της «αγοράς χρήματος», εκείνα που μέχρι τότε δεν ήταν εγγυημένα από την Ουάσιγκτον και μετακινούνταν επικίνδυνα στην αγορά ακολουθώντας την πορεία των επιτοκίων. Θα αποξηράνει, πάντοτε με δημόσιο χρήμα, το βάλλο των στεγαστικών δανείων υψηλού ρίσκου, που χαρακτηρίζονται «τοξικά» επειδή μοιλύνουν τους ισολογισμούς των τραπεζών.

◆ Εν αναμονή μιας νέας σταθερής κυβέρνησης, μπορούμε να ελπίζουμε ότι αυτό δεν θα είναι το τέλος του κόσμου, αλλά μόνον το τέλος ενός κόσμου, από τον οποίο θα γεννηθεί ένας άλλος.

Ο κυκλικός χαρακτήρας των περιόδων ευημερίας και των περιόδων κρίσης, της καλοτυχίας και της κακοδαιμονίας, των κανόνων και της αταξίας είναι η μόνη βεβαιότητα του αμερικανικού καπιταλισμού, ο οποίος ξέρει -αντίθετα με αυτό που ονειρευόταν ο Μαρξ- να επιβιώνει ακόμα και από τον χειρότερο εχθρό του, δηλαδή τον εαυτό του.

Του ΒΙΤΟΡΙΟ ΤΣΟΥΚΟΝΙ

Η οικονομική κρίση που ξέσπασε στην Αμερική είναι ο δραματικός επίλογος ενός ιστορικού κύκλου που σηματοδεύτηκε από την ηγεμονία του

νεοφιλελεύθερισμού.

Ο κόσμος γνώρισε και άλλες μεγάλες οικονομικές κρίσεις στη διάρκεια αυτής της περιόδου (μεξικανική κρίση το 1994, ασιατική το 1997, ρωσική το 1998, λατινοαμερικανική το 1999 κ.ά.). Γι' αυτή την ακραία αστάθεια της παγκόσμιας οικονομίας

δεν είναι άμοιρη ευθυνών η «νεοφιλελεύθερη

παγκοσμιοποίηση», που

προωθούν με ιεραποστολικό

ζήλο οι Ηνωμένες Πολιτείες

και διεθνείς θεσμοί όπως το

Διεθνές Νομισματικό Ταμείο,

η Παγκόσμια Τράπεζα κ.ά.

Ενώ όμως οι προηγούμενες

κρίσεις ξεσπούσαν κυρίως

στην περιφέρεια του διεθνούς

οικονομικού συστήματος,

η παρούσα κρίση εκδηλώθηκε

στο μητροπολιτικό του κέντρο.

Όλα αυτά τα χρόνια, οι βάρδοι

του νεοφιλελεύθερισμού

υπερέβαλλαν σε εγκώμια κι

επαίνους για τις επιδόσεις της

αμερικανικής οικονομίας και

υποστήριζαν ότι οι οικονομικές

κρίσεις μπορούσαν να πληθύνουν

μόνον τα «εξωτικά» εκείνα μέρη

όπου δεν λειτουργούσαν σωστά

οι κανόνες του ανταγωνισμού και

δεν υπήρχαν ανεξάρτητες αρχές

ελέγχου. Η σημερινή κρίση

αντίθετα αποκαλύπτει σε όλο

ότι η αμερικανική οικονομία

στηρίζεται σε ένα βουνο από

εξωτερικά χρέη και σε ένα

εσωτερικό κερδοσκοπικό

όργιο, που ευνοήθηκε από τη

νεοφιλελεύθερη απορύθμιση

των αγορών του χρήματος και

την τυφλή πίστη στην ικανότητα

της αγοράς για αυτορύθμιση.

Τις αιτίες και τις συνέπειες της

παρούσας οικονομικής κρίσης

φωτίζουν με τις αναλύσεις τους

τρεις ιταλοί μελετητές:

□ Ο **Φρεντερίκο Ραμπίνι** είναι

δημοσιογράφος, συντάκτης

της εφημερίδας «La Repubblica»

και διδάσκει στο Πανεπιστήμιο

του Μπέρκλεϊ.

□ Ο **Βιτόριο Τσουκόνι** είναι

συγγραφέας και δημοσιογράφος,

ανταποκριτής της εφημερίδας

«La Repubblica» στη Νέα Υόρκη.

□ Ο **Τζορτζ Ρούφολο**, ιστορικό

στέλεχος της ιταλικής αριστεράς,

είναι οικονομολόγος και ιδρυτής

του Ευρωπαϊκού Κέντρου

Ερευνών.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΘΑΝΑΣΗΣ
ΓΙΑΛΚΕΤΣΗΣ

Ένας κόσμος άρχισε να γίνεται συντρίμια. Για να το κατανοήσουμε, χρειάζεται να κοιτάξουμε πίσω από την τρελή ακολουθία των γεγονότων: πρώτα το κραχ αμερικανικών χρηματιστικών κολοσσών, έπειτα η πτώση στα χρηματιστήρια όλου του κόσμου, τέλος η «ντοπαρισμένη» ευφορία από το πιο γιγάντιο σχέδιο εθνικοποιήσεων και δημόσιων διασώσεων που υλοποιήθηκε στην Αμερική από τον καιρό της Μεγάλης Υφεσης.

Αυτό που καταρρέει δεν είναι μόνον ένα μοντέλο της οικονομίας της αγοράς. Η στροφή αυτού του Σεπτεμβρίου έχει ένα βαθύτερο ιστορικό νόημα, πολύ πέρα από τον απολογισμό των κερδών και των απωλειών της μιας ή της άλλης ιδεολογίας.

Αυτή είναι, πιθανότατα, η τελευταία μεγάλη οικονομική κρίση που ο κόσμος είδε να ξεσπάει υπό το έμβλημα της αμερικανικής ηγεμονίας.

■ Οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι ακόμα σε θέση να επιβάλλουν σε όλα τα έθνη το ρυθμό των καρδιακών σφυγμών της Γουόλ Στριτ. Αλλά είναι λογικό να προβλέψουμε ότι αυτό συμβαίνει για τελευταία φορά.

Οι λόγοι είναι προφανείς: Πρώτα απ' όλα, η μακροπρόθεσμη τάση υποβάθμισης της Αμε-

Η παρακμή της Αμερικής

ρικής σε σχέση με τα αναδυόμενα έθνη δεν θα διακοπεί, αλλά αντίθετα θα επιταχυνθεί από αυτή την κρίση. Η Κίνα, η Ινδία, η Βραζιλία, η Ρωσία, ο Περσικός Κόλπος υφίστανται οδυνηρές επιπτώσεις στις χρηματιστηριακές αγορές τους αλλά και στις πραγματικές οικονομίες τους (οι εξαγωγές μειώνονται εξαιτίας της ύφεσης που προκλήθηκε από τις ΗΠΑ). Όμως, στη μακρά περίοδο η κατεύθυνση πορείας δεν αλλάζει: η Δύση θα μετράει, στο εξής, λιγότερο σε σχέση με τις δυνάμεις του Νέου Κόσμου.

■ Οι Ηνωμένες Πολιτείες θα μικρύνουν ακόμα περισσότερο όταν θα έχουν πληρώσει τα χρέη που συσσωρεύουν. Το μεγάλο ταμείο, που πρόκειται να αγοράσει τους τίτλους-οκουπίδια των τραπεζών που βρίσκονται σε κρίση, κοστίζει όσο ένας δεύτερος πόλεμος στο Ιράκ. Οι επιπτώσεις αυτής της καταστροφής δεν είναι μόνον οικονομικές. Ο διάδοχος του Τζορτζ Μπους, είτε είναι ο Ομπάμα είτε ο Μακκίν, όταν θα πάρει τα κλειδιά του δημόσιου ταμείου, θα βρει μόνο ένα βουνό από χρέη.

■ Από αυτή τη μεγάλη κρίση βγαίνει κατεστραμμένο το κύρος του αμερικανικού οικονομι-

Του ΦΡΑΝΤΣΕΣΚΟ ΡΑΜΠΙΝΙ*

κού μοντέλου, εκείνου του χρηματιστικού καπιταλισμού που έγινε υπερτροφικός και ανεύθυνος μετά από μία είκοσαετία απόσυρσης των εξουσιών του κράτους από τις αγορές.

■ Το κραχ του 1929 προανηγύει μια νέα εποχή, νέες ιδέες και επαναστατικές θεωρίες που σημάδεψαν την ιστορία του εικοστού αιώνα. Για να ξεπεράσει τη Μεγάλη Υφεση, η Αμερική του Ρούζβελτ εξήγαγε ένα μοντέλο ρύθμισης των αγορών, κενισοιανής παρέμβασης στην οικονομία, κράτους πρόνοιας και δημόσιων επενδύσεων στα συλλογικά αγαθά.

Εκείνη η εποχή κλείνει οριστικά με αυτή την κρίση του 2008, που σημαδεύεται από μιαν αλλαγή αντίθετου χαρακτήρα: την παρακμή της Αμερικής ως κανονιστικού παραδείγματος και ως μοντέλου προς μίμηση.

■ Θα ήταν υπερβολικά απλου-

στευτικό και ουσιαστικά ανακριβές το να αποδώσουμε αυτή την καταστροφή μόνο στην κυβέρνηση Μπους ή στην αμερικανική δεξιά. Από τον καιρό του Ρόναλντ Ρέιγκαν, ακόμα και μεγάλο μέρος της προοδευτικής και δημοκρατικής Αμερικής είχε υποταγεί στην πολιτιστική ηγεμονία του οικονομικού νεοφιλελευθερισμού. Από τις ιδιωτικοποιήσεις, από τη χρησιμη αντιμονοπωλιακή απορύθμιση, από την ορθή αξιοποίηση του επιχειρηματικού πνεύματος και του δυναμισμού της οικονομίας της αγοράς, διολίσθησαν βαθμιαία προς κάτι πολύ διαφορετικό.

■ Διαστρεβλώθηκαν οι θεμελιώδεις αξίες και αρχές του φιλελευθερισμού, ο οποίος βασίζεται σε αντιεξουσίες και στην ηθική της ευθύνης. Αναγορεύτηκε όλο και πιο ανοιχτά σε κυρίαρχη θεωρία η ικανότητα των αγορών να αυτορυθμίζονται.

Η ισχύς του τραπεζικού κεφαλαίου και της μεγάλης βιομηχανίας μετέτρεψε σε παράρτημά της τους θεσμούς που όφειλαν να είναι οι ανεξάρτητοι φύλακες της οικονομίας, του νομίσματος και του πιστωτικού συστήματος.

Επικεφαλής των μεγαλύτερων οργανισμών ελέγχου τοποθετή-

θηκαν εκείνοι που έπρεπε να ελέγχονται. Οι ανεξάρτητες αρχές έγιναν υποτελή υποκαταστάματα των λόμπι.

■ Το μοντέλο της κατοχής του Ιράκ, που ανατέθηκε υπεργολαβικά στην πετρελαϊκή εταιρεία Halliburton του Ντικ Τσέι ή σε μισθοφορικές ιδιωτικές εταιρείες, είχε δοκιμαστεί στο αμερικανικό έδαφος με την κατοχή ζωτικών μηχανισμών του κράτους από ιδιωτικά συγκροτήματα.

Σε αυτό το πεδίο η διαφορά ανάμεσα σε δεξιά και αριστερά είναι λιγότερο καθαρή απ' όσο πιστεύεται: Αν ο Τζορτζ Μπους εμπιστεύθηκε το υπουργείο Οικονομικών στον πρώην νούμερο 1 της Goldman Sachs Χένρι Πόλσον, ο Μπιλ Κλίντον το είχε παραδώσει στα χέρια του Ρόμπερτ Ρούμπιν, πρώην προέδρου της Citigroup.

■ Σε αυτόν τον μπερδεμένο κόσμο συγκρούσεων συμφερόντων, σε αυτό το αιμομιχτικό κατεστραμμένο απλώνονται οι ρίζες της τωρινής και αστροφής. Είναι αυτή η φιλοσοφία του καπιταλισμού με κανόνες à la carte και με υποταγμένους ελεγκτές που έφτασε στην κατάρρευση, με τον επίλογο της μαζικής κοινωνικοποίησης των ζημιών.

Χρεοκοπία του τουρμποκαπιταλισμού

Νομίζω πως ο κυκλώνας θα περάσει χωρίς να συμπαράσχει την παγκόσμια οικονομία. Γι' άλλη μια φορά τα βάραιρα που άνοιξε η ελεύθερη αγορά θα καλυφθούν από τους φορολογούμενους. Ποιες θα είναι οι συνέπειες κανείς δεν το ξέρει. Ορισμένοι φοβούνται ότι αυτό το νέο τρομερό χτύπημα μπορεί να πλήξει ολόκληρο το σύστημα. Αλλά η καπιταλιστική οικονομία είναι πιο ισχυρή από τον καταστροφικό χρηματιστικό κόσμο που η ίδια γέννησε. Ωστόσο, αυτή η κρίση μπορεί να είναι μοιραία για τον καπιταλισμό από μια πιο γενική και βαθύτερη άποψη. Από στενά οικονομική άποψη, πίσω από τον μπερδεμένο κόμπο των «τεχνικών» προβλημάτων, υπάρχει μια αναμφισβήτητη πραγματικότητα: η δυσαναλογία της αμερικανικής υπερχρέωσης (όλων, ιδιωτών, τραπεζών, κράτους) σε σχέση με το εισόδημα και η δυσαναλογία της χρηματιστικής σε σχέση με την πραγματική οικονομία.

Του ΤΖΟΡΤΖΙΟ ΡΟΥΦΟΛΟ

□ Εδώ θα ήθελα να μιλήσω, όμως, για το θανάσιμο πλήγμα που αυτή η κρίση επιφέρει στον «τουρμποκαπιταλισμό», υπονομεύοντας την ηθική του αξιολογία.

Κάθε ιστορικό σύστημα οργάνωσης της οικονομίας χρειάζεται μια βάση ηθικής νομιμοποίησης. Οι τρομεροί άρχοντες των αρχαίων αυτοκρατοριών χρειάζονταν ένα θεό, που βρισκόταν πάνω απ' αυτούς. Όταν οι έμποροι του Μεσαίωνα μπήκαν στις πόλεις, χρειάστηκαν έναν επίπονο συμβιβασμό με την εκκλησία, την οποία χρηματοδότησαν πλουσιοπάροχα, για να ξεπεράσουν με ελιγμούς το σκάνδαλο του τόκου. Η οικονομική ιδεολογία του αναδυόμενου καπιταλισμού είχε τις απαρχές της στις σχολές ηθικής φιλοσοφίας.

Η καλύτερη νομιμοποίηση δεν του δόθηκε, όμως, από τις συζητήσιμες αρχές των βεμπεριανών αρετών αλλά από τις πιο πρακτικές, του ωφελιμισμού, που δίδασκαν να αντιλούμε από τον εγωισμό, και όχι από την αρετή, την ενέργεια η οποία είναι αναγκαία για να παραχθεί ο πλούτος, προς όφελος -όπως έλεγαν- όλων.

□ Με δυο λόγια, ο καπιταλισμός δικαιολογείται όχι με τις προϋποθέσεις του αλλά με τα αποτελέσματά του. Και δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, μέχρι τα μέσα του εικοστού αιώνα, τα αποτελέσματά του όχι μόνον με όρους οικονομικής ανάπτυξης αλλά και κοινωνικής προόδου υπήρξαν τέτοια ώστε, δεν ήλέω να αντισταθμίζουν, αλλά να κάνουν υποφερτά τα πεινώρια κόστη που συνεφέρε η ανάπτυξη. Αυτό που συμβαίνει στον κόσμο μάς λέει ότι η επαγγελία μιας οικουμενικής επέκτασης της ευημερίας διαψεύδεται από την εμπειρία ενός όλο και περισσότερο άδικου και ασταθούς κόσμου. Το διεθνές οικονομικό «θαύμα», που πραγματοποιήσε πεινώριες μετακινήσεις πλούτου από τις πλουσιότερες στις φτωχότερες χώρες, μεταφράζεται στο εσωτερικό αυτών των χωρών σε ένα γιγάντιο χάσμα ανάμεσα στις ανερχόμενες κοινωνικές ομάδες και σε εκείνες που σπρώχτηκαν στο περιθώριο.

Στην Ινδία, ο ακραίος πλούτος και η ακραία φτώχεια έχουν αυξηθεί. Το ίδιο συμβαίνει και στην Κίνα. Από την τελευταία έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας προκύπτει ότι το επίπεδο της φτώχειας αυξήθηκε στον κόσμο κατά 1,4 δισεκατομμύρια ανθρώπων, που ζουν με λιγότερα από 1,25 δολάρια τη μέρα.

□ Ο δείκτης της ανισότητας, ο σχετικός με τον παγκόσμιο πληθυσμό, αυξήθηκε στα τελευταία 15 χρόνια κατά επτά βαθμούς, λίγο λιγότερο από το 20%. Είναι όμως, κυρίως στην Ηνωμένες Πολιτείες που μεγάλωσε εκρηκτικά η ανισότητα ανάμεσα στις μεσαίες τάξεις που φτώχυναν και στις ελίτ που πλούτισαν.

Αυτό που συμβαίνει στις ΗΠΑ, λέει ο Ρόμπερτ Ράιχ, δεν είναι μόνο μια αύξηση των ανισοτήτων, αλλά είναι ένα αληθινό κοινωνικό σχίσμα: το 1% του πληθυσμού κατέχει το 40% του εθνικού προϊόντος.

□ Τι σχέση έχουν όμως όλα αυτά με τις σημερινές οικονομικές καταστροφές; Πολύ μεγάλη. Στα τελευταία είκοσι χρόνια ήταν ακριβώς η κατανομή των πόρων που καθοδηγούνταν από τις χρηματιστικές αγορές εκείνη που μεταφράστηκε σε μίαν αύξηση των ανισοτήτων και σε μια καταστροφική πίεση πάνω στους φυσικούς πόρους· μια κατανομή που έγινε σε μια κατεύθυνση αντίθετη προς τις πραγματικές ανάγκες της ανθρωπότητας. Στην πιο πλούσια και χρωμένη χώρα του κόσμου, στις Ηνωμένες Πολιτείες, η δυσαναλογία ανάμεσα στα κέρδη εκείνων που διευθύνουν τις μεγάλες επιχειρήσεις -ακόμα και εκείνων που τις οδήγησαν στην καταστροφή- και στα εισοδήματα των απλών ανθρώπων έγινε υπέρμετρη.

Οι παγκόσμιοι πόροι κατευθύνθηκαν από ένα ισχυρό χρηματιστικό σύστημα προς μια γιγάντια υπερχρέωση, υποστηριζόμενη από ένα ανεξέλεγκτο πιστωτικό σύστημα.

□ Το όνομα «τουρμποκαπιταλισμός» ταιριάζει καλά σε αυτό το απερίσκεπτο σύστημα: Η ετήσια παγκόσμια δαπάνη για τη διαφήμιση, που αυξάνει την κατανάλωση και τη μόλυνση, ανέρχεται στα 500 δισεκατομμύρια δολάρια, ενώ εκείνη για την ιατρική έρευνα στα 70 δισεκατομμύρια. Στα 62 δισεκατομμύρια ανέρχεται η δαπάνη των πλούσιων χωρών που προορίζεται για τις φτωχές χώρες.

□ Επαναλαμβάνω: δεν πιστεύω ότι βρισκόμαστε στις παραμονές μιας νέας κατάρρευσης του καπιταλισμού. Η παγκόσμια οικονομία διαθέτει πελώριους πόρους που μπορούν να αξιοποιηθούν για τις επείγουσες περιστάσεις. Βρισκόμαστε, όμως, μπροστά στην ηθική αποτυχία μιας επαγγελίας. Όταν ένα σύστημα χάνει την ηθική του νομιμοποίηση χάνει και την ιστορική του ζωτικότητα. Ένα σύστημα βασισμένο στη σπατάλη και στην αδικία έχει υποθηκεύσει το μέλλον του.

□ Πριν από τριάντα περίπου χρόνια, ένας λαμπρός άγγλος οικονομολόγος, που πέθανε πρόωρα, ο Φρεντ Χιρς, έγραψε ένα προφητικό βιβλίο: «Τα κοινωνικά όρια της ανάπτυξης». Αυτό από το οποίο κυρίως υποφέρει ο καπιταλισμός, υποστήριζε, είναι μια συντριβή της ηθικής του βάσης. Αυτό το οποίο κυρίως χρειάζεται είναι μια «επιστροφή της ηθικής». Δεν βλέπουμε κανένα ίχνος μιας τέτοιας επιστροφής.

